

ТМ	Г. XXXIII	Бр. 3	Стр. 1083-1088	Ниш	јул - септембар	2009.
----	-----------	-------	----------------	-----	-----------------	-------

Приказ дела
Примљено: 24.2.2009.

Данило Ж. Марковић

ЧАСОПИС ЗА НАУЧНО РАЗМАТРАЊЕ ГЛОБАЛНИХ ПРОБЛЕМА*

Крајем прошле (2008) године изашао је у Москви први број часописа "Век глобализација" у суиздаваштву Руске еколошке академије и Руског филозофског друштва, чији је главни уредник Александар Николаевич Чумаков, доктор филозофских наука, професор, водећи научни сарадник (истраживач) Института филозофије Руске академије наука (РАН) и вицепредседник Руског филозофског друштва. Редакцију часописа чине најпознатији руски научници који се баве проучавањем глобализације, а међународни редакцијски савет састављен је од најпознатијих научника из многих земаља који су афирмисани својим истраживањима и критичким теоријским промишљањима процеса глобализације. Поздрављајући појаву првог броја овог часописа *Ю.А. Израел*, академик РАН и РЭА и председник Еколошке академије, у обраћању читаоцима часописа подсећа да је глобализација са последицама које изазива предмет интересовања не само научне већ и шире друштвене заједнице. Појава часописа има за, како он сматра и истиче, циљ да одговори овом интересовању, да допринесе разумевању глобализације па и развијању толеранције потребне у глобализирајућем друштву. *В.С. Степин*, академик РАН-а и председник Руског филозофског друштва, поздрављајући покретање овог часописа и објављивање првог броја, изразио је очекивање да часопис допринесе бољем разумевању и односу према основним суштинским проблемима савременог човечанства. У редакцијском уводнику (насловљеном "Од редакцијског колегијума") указано је да појаву часописа треба разматрати и схватити и као одговор на потребу за теоријским промишљањем глобализације и научно-популарним осветљавањем глобалних проблема. Али, исто тако, каже се у уводнику, часопис треба да допринесе развијању одговорности научника позваних да пруже разумевање основних фактора развоја и на време укажу и на не мале опасности које прате развој предлажући добро промишљена решења за избегавање разних опасности. У овом смислу часопис треба да пружи могућност научницима да аргументовано пруже објашњење како многи глобални проблеми могу бити решени коришћењем научних резултата и међународном сарадњом.

trifunovic.s@mfkv.kg.ac.rs

* *Век глобализациј* – научно-теоријски часопис за истраживање савремених глобалних проблема. Москва: Руска еколошка академија (РЭА) и Руско филозофско друштво (РФО).

Полазећи од концепта и овакве улоге часописа, у овом првом његовом броју, радови су сврстани у четири основне групе: теорија, глобални проблеми, процеси глобализације и Русија у глобалном свету.

Прву групу теоријских прилога чине радови А.Н. Чумакова, У. Геја и В.Л. Иноземцева. У раду *О предмету и границама глобалистике*, Чумаков истиче да глобалистика у систему савремених наука има особен положај. Она не личи ни на једну од конкретних дисциплина и јавља се интегративним знањем о социоприродним процесима и проблемима у границама планете. Њу не интересују фрагменти, она је усмерена на проучавање и решавање комплексних животно важних проблема човечанства који се могу сагледати и решавати само међудисциплинарним приступом. Јер, у најширем смислу речи, термин *глобалистика* означава свеукупност научних, филозофских, културолошких и примењених истраживања различитих аспеката глобализације и глобалних проблема, укључујући резултате истраживања и практичну делатност њихове реализације у економској, политичкој и социјалној сфери, како на нивоу посебних држава тако и на међународном нивоу (стр. 15). Полазећи од оваквог предметног одређења глобалистике, аутор чини осврт на процес настанка и осмишљавања њених основних појмова и категорија, као што су: *глобални проблеми, еколошка криза, еколошизација производње, демографски бум, атомска зима, глобална зависност, светско друштво, ново мишљење и нови хуманизам*. Аутор указује да је глобалистика, односећи се на различите сфере друштвеног живота и задирући у интересе људи, тесно повезана и са политиком и идеологизацијом. Та повезаност утиче и на њен развој и аутор даје осврт и на последице те повезаности (стр. 14). А.Д. Урсул у раду *Глобални процеси, безбедност и одржив развој* разматра и критички промишља утицај глобалних проблема на безбедност и одржив развој. Полазећи од схватања одрживог развоја као новог социоприродног типа развоја, у коме глобални цивилизацијски процеси добијају биосферно општу и безбедну форму, аутор указује да ће процеси глобализације у 21. веку у све већем степену бити стратегијски циљ одрживог развоја усвојених у ОУН-а и већини држава глобализирајућег друштва. У ствари, како аутор истиче наступа тип глобализације кроз одржив развој, откривајући могућност повезаности ефикасног решавања социјално-економских и еколошких проблема, уз минимизирање негативних последица, омогућавајући живот чвочанства и очување биосфере. У овом смислу је и његово указивање да прелаз на одржив развој захтева безопасан систем као социјално-природну средину (стр. 20). Аутор у свом раду апострофира опрезност као потребу савременог човека чије задовољавање је неопходно због будућу цивилизацију (стр. 22). У раду *Процеси глобализације и наука глобалистика*, У. Геј анализира утицај процеса глобализације на глобалистику као науку. У контексту тих разматрања аутор разликује четири основна приступа глобализацији: подржавање глобализације као процеса хуманизације (или то може бити); критику глобализације коју пружају антиглобалисти; непостојање сазнања о извесности глобализације и приступ (проучавање) глобализације са научно-дисциплинарног становишта. Аутор укратко разматра сваки од ових приступа указујући на њихов утицај на развој глобалистике. Аутор потом разматра однос филозофије и глобалистике, тачније улогу филозофије у глобалистици. У овим разматрањима указује се и на својеврсну бифоркацију глобалистике на Западу и Истоку и њене нормативне компонен-

те. Разматрања у раду аутор завршава освртом на будућност наше планете истичући да сложеност проблема захтева високо међудисциплинарни и вредносно оријентисани приступ у односу на одрживост постојећих планетарних екосистема уз уважавање права човека. Међутим, без обзира са које тачке гледишта се човек придржава у регулисању светске економије, капитализам својом унутрашњом регулацијом не може доприносити, и не доприноси довољно побољшању услова живота средине (стр. 30). Последњи прилог у оквиру прве групе теоријских радова је рад *В.Л. Иноземцова* о савременој глобализацији и њеном прихватању у свету. У раду аутор разматра изворе и перспективе "теорије глобализације", указујући да се у западној науци, на почетку новог века глобализација прихвата као свеукупност упоредо низа економских, социјалних и политичких процеса које не траже, тачније не омогућавају описивање у једној теорији. Такав приступ омогућава удаљавање од одговорности актера појединих социјалних процеса, неких последица глобализације. У контексту оваквог приступа аутор указује на обележја глобализације, по којима се она разликује од "интернационализације", и "интеграција". То основно обележје глобализације исказује се у могућности које ствара да се човек и корпорације повезују са другим људима и корпорацијама и у социјалним структурама без коришћења посредничке улоге државе. Међутим, аутор указује да се у оваквим условима као основни проблем савремене етапе глобализације појављује озбиљна и прогресивна одвојеност "политичке" глобализације од економске, информацијске и социјалне. Посебну пажњу заслужују и два става аутора у овом раду. По једном појам "глобализације" се разликује од термина "постиндустријско друштво", са становишта одговорности за судбину света. На основу овог схватања идеолози глобализације ослобађају било кога од одговорности за судбину света (стр. 36). По другом схватању иако глобализација са различитих аспеката "ограничава" националну државу, она и у тим условима својим моћним структурама је способна да се супротстави негативним последицама глобализације (стр. 31). Разматрања у раду аутор завршава освртом на питање алтернативе глобализацији, који заслужује посебну пажњу, с обзиром на научну репутацију овог аутора.

Другу групу радова "Глобални проблеми" чине прилози Данилова – Данилијана *Глобални проблеми дефицита пијаће воде*, И.И. Мазура *Глобална енергетска безбедност* и А.Б. Вебера *Глобална промена климе: ко је крив? и шта радити?* Данилов-Данилијан у раду разматра показатеље о настанку и порасту кризе пијаће воде, подсећајући на указивања да ће средином треће деценије 21. века тај дефицит неизбежно добити глобалне размере и изазвати структуралне промене у светској економији. У контексту оваквог приступа аутор разматра водне ресурсе; проблеме њиховог коришћења и обнављање; екстензивне водне потребе и њихово повећање; алтернативе екстензивној потреби и потрошњи воде; глобалну водну кризу и перспективе руске економије. Разматрања о овим глобалним проблемима аутор завршава указивањем да промена структуре светске економије под притиском глобалне водне кризе, захтева остваривање потребних услова за обезбеђивање потреба државе за водом, с обзиром на раст целе водне продукције (стр. 56). У раду *Глобална енергетска безбедност*, И.И. Мазур разматрање проблема отпочиње указивањем да светско друштво све већу пажњу поклања решавању глобалних проблема енергетске безбедности. Наиме, увиђа се да

од решавања овог проблема зависи не само темпо социјално-економског развоја већ и опстанак живота и човечанства у будућности. У овом смислу се истиче да глобални карактер енергетске безбедности захтева за њено решавање стварање светског система за управљањем енергетским балансом у интересу човечанства. У контексту оваквог приступа аутор детаљније разматра следеће проблемне: Енергетску безбедност и светско енергетско пространство; Потенцијалне изворе енергије у 21. веку (нафту, гас, угаљ, атомску енергију) и улогу Русије у формирању светског енергетског пространства. Аутор указује и на потребу нове парадигме "енергије будућности" наводећи њене основне приступе уз истицање значаја нетрадиционалних обновљивих извора енергије (сунчеве, енергије ветрова и геотермалне енергије). Разматрање завршава указивањем да енергетски проблеми све више опредељују даљи развој друштва, али и да техногена делатност човека све више ствара опасност за екосистеме планете Земље, иницирајући механизме деструктивног карактера на регионалном и глобалном нивоу. Управо зато, аутор указује и на потребу развијања стратегије еколошке безбедности чинећи осврт на њене четири основне компоненте. У овом смислу аутор указује и на најзначајније елементе еколошке безбедности чије остваривање треба да обезбеди дугорочну перспективу опстанка човечанства (стр. 68-69). *А. Б. Вебер* у раду *Глобална промена климе: ко је крив? и шта радити?* разматрање овог значајног глобалног проблема отпочиње указивањем да су истраживања показала да је промена климе изазвана деловањем човека, и да се она исказује порастом глобалног отопљавања, праћеног порастом нивоа океана, топљењем леда на половима (посебно на Антарктику) и смањењем површина покривених ледом и снегом. Ове промене утичу, на један или други начин, и на састав и функционисање многих природних екосистема и биосферу као целину и услове постојања и опстајања човека у њој (стр. 71). У контексту оваквих разматрања полазећи од сложености односа човека и природе, аутор закључује не само да је отопљавање неизбежно, већ да још увек постоји могућност његове контроле уз избегавање најгорих последица. Али, за остваривање те контроле потребна је научно и друштвено осмишљена делатност човека, уз вођење политике са овим циљем и на светском нивоу (стр. 80-81), уз промену логику економског развоја уз афирмацију модела одрживог развоја (стр. 82).

Први прилог у групи радова "Процеси глобализације" је рад *Л.Е. Гринина: Глобализација и процеси трансформације националног суверенитета*. Аутор разматрање о овом сложеном и вишезначном процесу, отпочиње освртом на појам суверенитета, указујући да савремени појам промене суверенитета има знатан утицај на светску економију и политику (стр. 86-90). Наиме, глобализација, како указује аутор ограничава разним формама суверена права нација и држава. Аутор у оваквом приступу чини сажет осврт на ток процеса глобализације и ограничавања суверенитета, постављајући и питање да ли то ограничење представља парадокс или глобалну тенденцију (од 91-93), указујући и на противуречности субнационалних и националних интереса. У контексту оваквог приступа, аутор указује и на однос глобализације и национализма, чинећи осврт и на проблем сепаратизма. На крају рада, аутор завршава "погледом у будућност" истичући да ће у будућности постојати, по његовом мишљењу, "помешаност" између националних и наднационалних, групних и светских интереса. Међутим, пут према

новом поретку је нејасан, сложен и противуречан, сматра он. Зато је потребно време у коме ће настати корените промене у владајућој елити и народима, у коме ће у почетку национални интереси почети да се разматрају кроз призму општих, а потом и у контексту општих (регионалних и светских) проблема (стр. 97). *С.Ю. Кошкин и П.А. Калиниченко* у раду: *Глобализација владавине права: Утицај на Русију и државе Европске Уније*, разматрају процесе настанка и распрострањавања концепта владавине права. Разматрање отпочиње указивањем да је концепт владавине права настао као једна од главних либералних идеја и раширио се као главна уставна вредност, и одредба, у скоро свим европским државама, укључујући оне које данас припадају Европској Унији и савременој Русији. Аутори закључују да главна перспектива владавине права следећи права човека има тенденцију да постане и владајућа практична концепција устројства међународног система. Улога религије у светској политици предмет је разматрања *А. В. Митрофанове* у раду *Религиозни фактор у светској политици и проблеми цивилизација*. Разматрања отпочињу указивањем на различита значења речи религија, прихватањем да религија као фактор светске политике означава како систем убеђења тако и скуп институција (стр. 109). У својим разматрањима ауторка указује да се религија јавља у светској арени у виду система транснационалних веза међу државама, посебним групама, друштвима и политичким покретима. Те везе прелазе државне границе и представљају, на неки начин, допуну међусобне повезаности. Ауторка предлаже да се транснационални религиозни системи назову "световима" или цивилизацијама. Међутим, те цивилизације се не састоје, како она указује, од држава већ од недржавних субјеката. У склопу ових разматрања ауторка указује и на политичку религију коју схвата као идеологију, као прилагођавање религије политици. У овом смислу је указано да религије постављају као циљ (задатак целог човечанства) овладавање силама које владају Космосом (стр. 117). Уз све ово се указује да се схватање религије као приватне ствари сваког човека, на Западу појавило сасвим недавно. Али, и поред тога за већину становника Земље религија се схвата као пут личног спасења и неодвојива је од начина живота и основа социјално-политичког уређења. На крају разматрања ауторка закључује да је опасност од политичких религија не у томе што се позивају на догму, већ што религијске односе преносе и артикулишу као односе "пријатеља и непријатеља" и тиме воде ка ксенофобији и религијски мотивисаном насиљу (стр. 119). Последњи прилог у групи радова "Процеси глобализације" је рад *А. В. Бузлагина*, *Алтерглобализам: напомене о позитивној алтернативи и новој империји*. Разматрање ове проблематике аутор отпочиње указивањем да се иза ренесансе тржишта скрива систем односа који се може означити као тотална хегемонија капитала. Наиме, то је систем који претпоставља тотално тржиште, власт виртуалног капитала и не само експлоатације већ и потпуно поништавање укупне личности радника. Уз то, тај систем, каже аутор, представља монополизацију у светским размерама кључних развојних ресурса и глобалну политичку и идеолошку манипулацију информацијама и културно угрожавање. Аутор разматра испољавање и остваривање ових претпоставки, указујући притом на облике супростављања њиховом остваривању, закључујући да постоји у овом погледу доста широк спектар опозиционих снага, образујући покрете који се у почетку називају антиглобалистичким, а касније алтерглобализмом.

У часопису посебну групу радова чине они означени као *Русија у глобаном свету*. У ову групу спадају два врло озбиљна и значајна прилога и то: *С. П. Капице, Демографска револуција и Русија* и *А.В. Кацуре, О руском путу према глобализацији*. Ови радови представљају не само продубљена разматрања о испољавању глобализма у Русији, већ пружају на одређен начин, методолошку основу за истраживање испољавања облика глобализма и у другим подручјима и државама савременог света.

Часопис доноси и два прилога "о глобалним персонама": Аурелију Печонију и В.И. Вернадском, о њиховом доприносу проучавању и критичком промишљању процеса глобализације са аспекта заштите животне средине. Најзад, на последњим страницама часопис доноси и информације о научном животу повезаним са истраживањем и критичким промишљањем глобализације и о научним скуповима који следе, а који се, на један или други начин, баве овом проблематиком.

Концепцијом и садржајем првог броја овај часопис даје одговор на изазове друштвених промена које настају процесом глобализације, променама наше цивилизације, посебно у систему "природа-друштво". То су промене које траже објективно научно сазнавање са становишта остваривања не само њеног опстанка већ и остваривања (развијања) цивилизације са људским ликом. Управо зато сматрамо да ће часопис наћи своје место не само у научној и стручној јавности, већ и у теоријском заснивању и осмишљавању практичне делатности друштвених субјеката позваних и ангажованих у изграђивању планетарне цивилизације са човеком као њеним стожером, значи планетарне хумане цивилизације.